

Η ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΙΚΗ περιπέτεια*
Μιά ανάγνωση της Ποιητικής 11.1452a 22-29

Ἡ λέξη περιπέτεια ἐμφανίζεται γιὰ πρώτη φορά στὸν Ἀριστοτέλη¹. Τὴ συναντᾶμε πέντε φορές στὴν Ποιητικὴ (στὰ χωρία 6.1450a 34, 11.1452a 22, 16.1454b 29, 18.1455b 32 καὶ 24.1459b 11), μία φορά στὴ Ρητορικὴ (α 11.1371b 10) καὶ μία φορά στὸ Περί τὰ ζῶα Ἱστορίη (θ 2.590b 13).

Δέν εἶναι βέβαιο πῶς ἀποτελεῖ «ἀναγνωρισμένο τεχνικὸ ὄρο» ἡδὴ καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐμφάνισή της στὴν Ποιητικὴ². Πιστεύουμε, ὅμως, πῶς σ' ὅλες τίς περιπτώσεις πού χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλη ἔχει τὴν ἴδια σημασία, σημασία πού προσαρμόζεται κάθε φορά στὸ ἐιδικότερο περιεχόμενο τοῦ χωρίου ὅπου ἀπαντᾷ. Ἀκόμα καὶ στὸ ἀμφιλεγόμενο χωρίο Ποιητ. 16.1454b 29, ὅπου ὁ Ἀριστοτέλης ἀναφέρει ὅτι ἡ ἀναγνώριση τοῦ Ὁδυσσεᾶ ἀπὸ τὴν Εὐρύκλεια ἐγίνε ἐκ περιπετείας, ὁ ὄρος δέ σημαίνει, ὅπως ἔχει ὑποστηριχθεῖ, «κατὰ

* Ἀπὸ τὴν ἐκτενὴ βιβλιογραφία ἀναφέρονται ἐνδεικτικὰ οἱ παρακάτω ἐκδόσεις τῆς Ποιητικῆς, καθὼς καὶ οἱ ἐιδικότερες μελέτες γύρω ἀπὸ τὸ θέμα τῆς περιπέτειας:

1) Ἐκδόσεις σχολιασμένες: G. F. Else, *Aristotle's Poetics: The Argument*, Harvard, 1957, J. Hardy, *Aristote: Poétique*, Paris, 1932, «Les Belles Lettres», D. W. Lucas, *Aristotle Poetics*, Oxford, 1968, D. De Montmollin, *La Poétique d' Aristote*, Neuchâtel, 1951, A. Rostagni, *Aristotelis Poetica*, 2nd ed. Turin, 1945, I. Συκουτρῆς (ἐκδ.) - Σ. Μενάρδος (μετ.), Ἀριστοτέλους Περί Ποιητικῆς, Ἀθήνα, 1937, J. Vahlen, *Aristotelis de Arte Poetica Liber*, 3rd. ed., Leipzig, 1885 - Georg Olms 1965. 2) Μελέτες - Ἀρθρα: D. J. Allan, «Peripeteia quid sit, Caesar occisus ostendit», *Mnemosyne* 29,4 (1976) 337-350, N. Van Der Ben, «Aristotle, Poetics, 1449b 27-28», in *Miscellanea Tragica in honorem J. C. Kamerbeek*, coll. J. M. Bremer, S. L. Radt, C. J. Ruijgh, Amsterdam, 1976, 1-15, W. H. Fyfe, *Aristotle's Art of Poety*, Oxford, 1948, I. M. Glanville, «Note on περιπέτεια», *CQ* 41 (1947) 73-78, H. House, *Aristotle's Poetics*, London, 1956, J. Jones, *On Aristotle and Greek Tragedy*, London, 1962, W. Lock, «The use of περιπέτεια in Aristotle's Poetics», *CR* 9 (1895) 251-253, D. W. Lucas, «Pity, Terror and Peripeteia», *CQ* 12 (1962) 52-60, F. L. Lucas, *Tragedy, Serious Drama in relation to Aristotle's Poetics*, London, 1957 καὶ L. J. Potts, *Aristotle On the Art of Fiction*, Cambridge. Στὰ παραπάνω πρέπει νά προστεθεῖ καὶ ὁ *Index Aristotelicus* τοῦ H. Bonitz (Berlin 1870 - Graz 1955).

1. Στὸν Ἡρόδοτο, ὅμως, συναντᾶμε τὴν ἐκφραση περιπετέα... πρῆγματα στὸ χωρίο 8.20: οἱ γὰρ Εὐθόες παραχρησάμενοι τὸν Βάκιδος χρησμὸν ὡς οὐδὲν λέγοντα, οὔτε τι ἐξεκομίσαντο οὐδὲν οὔτε προσέσαντο ὡς παρεσσομένου σφί πολέμου, περιπετέα τε ἐποίησαντο σφίσι αὐτοῖσι τὰ πρῆγματα. Καὶ στὴν Ἀνδρομάχη 982 ὁ Εὐρύπιδης ἔχει περιπετεῖς τύχας. Οἱ δύο αὐτές περιπτώσεις εἶναι οἱ μόνες μέ τίς ὁποῖες φαίνεται νά ἔχει κάποια συγγένεια ὁ ἀριστοτελικὸς ὄρος περιπέτεια.

2. Ἀντίθετα ὁ D. W. Lucas, *Aristotle's Poetics*, Oxford 1968, 104, ὑποστηρίζει πῶς οἱ ὄροι περιπέτεια καὶ ἀναγνώρισεις πού βρίσκουμε πρώτη φορά στὴν Ποιητικὴ 6.1450a 34 «were already recognized technical terms».

σύμπτωσιν» (Συκουτρής)³ ἢ «τυχαία» (Lock)⁴, οὔτε χρησιμοποιεῖται σέ ἀντιδιαστολή πρὸς τὸ *πίστεως ἔνεκα* (Glanville)⁵, ἀλλὰ ἔχει τὴν ἴδια σημασία πού τοῦ ἀποδίδει ὁ ἀριστοτελικὸς ὀρισμὸς στὴν *Ποιητ.* 11.1452a 22-29. Τὴν ἀποψη αὐτή, πού ὑποστηρίζει καὶ ὁ D.W. Lucas⁶, ἐνισχύει καὶ τὸ χωρίο *Ποιητ.* 24.1459b 11: *ἔτι δὲ τὰ εἶδη ταῦτα δεῖ ἔχειν τὴν ἐποποιάν τῇ τραγωδίᾳ· ἥ γὰρ ἀπλὴν ἢ πεπλεγμένην ἢ ἠθικὴν ἢ παθητικὴν (...) καὶ γὰρ περιπετειῶν δεῖ καὶ ἀναγνώρισεων καὶ παθημάτων.*

Ἐρχόμαστε τώρα στὴ λεπτομερὴ ἀνάλυση τοῦ ἀριστοτελικοῦ ὀρισμοῦ τῆς *περιπέτειας* (*Ποιητ.* 11.1452a 22-29):

ἔστι δὲ περιπέτεια μὲν ἡ εἰς τὸ ἐναντίον τῶν πραττομένων μεταβολὴ καθάπερ εἴρηται, καὶ τοῦτο δὲ ὥσπερ λέγομεν κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ ἀναγκαῖον, οἷον ἐν τῷ Οἰδίποδι ἐλθὼν ὡς εὐφρανῶν τὸν Οἰδίπουν, καὶ ἀπαλλάσσων [-ξων, Π,θλ. Kassel κ.ἄ.] τοῦ πρὸς τὴν μητέρα φόβου, δηλώσας ὅς ἦν, τοῦναντίον ἐποίησεν· καὶ ἐν τῷ Λυγκεῖ ὁ μὲν ἀγόμενος ὡς ἀποθανούμενος, ὁ δὲ Δαναὸς ἀκολουθῶν ὡς ἀποκτενῶν, τὸν μὲν συνέβη ἐκ τῶν πεπραγμένων ἀποθανεῖν, τὸν δὲ σωθῆναι.

— ἡ εἰς τὸ ἐναντίον τῶν πραττομένων μεταβολή

1. τῶν *πραττομένων*, δηλ. ἐκείνων πού λαμβάνουν χώρα κάποια ὀρισμένη στιγμή (φάση τῆς ὅλης δράσης, μέρος τῆς ὅλης πράξης). Μὲ τὴν ἔννοια αὐτὴ δὲν συμπίπτει μὲ τὸ *γιννομένων* (*Ποιητ.* 7.1451a 13) πού δηλώνει μιὰ διαδικασία ἐν ἐξελίξει. Ἐπομένως ἡ διαφορὰ *πραττομένων* καὶ *γιννομένων* εἶναι βασικά ἐννοιολογικὴ καὶ δὲ στηρίζεται, ὅπως ἰσχυρίζεται ὁ Else⁷ (καὶ ὁ Glanville⁸), στὸ ὅτι μὲ τὴ χρήση τῆς λ. *πραττομένων* ὑπογραμμίζεται τὸ ἄτομο πού πράττει (agent). Γιατί ἂν μπορούμε νὰ ἐπικαλεστοῦμε, μαζί μὲ τὸν Glanville, τὴ μαρτυρία τοῦ Ἀριστοτέλη, ὁ ὁποῖος στὰ χωρία *Ποιητ.* 1455a 25 καὶ 1449b 37 ἀναφέρει πῶς τὸ *πραττόμενον* «πράττεται... ὑπὸ τινων πραττόντων», μὲ τὴν ἴδια λογικὴ μπορούμε νὰ παραθέ-

3. I. Συκουτρής, *Ποιητικὴ* (μετ. Σ. Μενάρδου, ἑκδ. Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 1937), σ. 134 τοῦ κειμένου, σμ. 1.

4. W. Lock, «The Use of *περιπέτεια* in Aristotle's *Poetics*», *CR* 9 (1895) 251-253.

5. I. M. Glanville, «Note on *περιπέτεια*», *CQ* 41 (1947) 73-78. Βλ. κυρίως, σ. 74.

6. D. W. Lucas, *op.cit.*, 167-168.

7. G. Else, *Aristotle's Poetics: The Argument*, 344: «Hence τῶν *πραττομένων* are simply the events of the play as it moves along. In the earlier passage these were alluded to in the phrase: *ἐφεξῆς γιννομένων*, and Aristotle might equally well have repeated *γιννομένων* here, except that he wanted to attach the idea more directly to the persons of the play».

8. Glanville, *op.cit.*, 75: «Action includes its intention, and also its effect; between these there may well be a discrepancy. But unless the present tense of τῶν *πραττομένων* be construed conatively, it seems odd to interpret τῶν *πραττομένων* *μεταβολή* as a reversal of intention only, and to exclude the reversal of an action».

σουμε άλλα χωρία του Ἀριστοτέλη όπου τό *γιννόμενον* συνδέεται μέ κάποιο άτομο πού πράττει (agent). Γιά παράδειγμα: «ἀνάγκη τό *γιννόμενον* καί ἔκ τινος γίνεσθαι καί ὑπό τινος καί τι» (Ζγβ 1.733 25.Μζ 7.1032 13 καί 8.1033 24) καί πάλι «τό *γιννόμενον* γίνεσθαι ἔκ τινός τι καί ὑπό τινος, καί τοῦτο τῷ εἶδει τό αὐτό» (Μθ 8.1049 28).

Ἡ διάκριση αὐτή πού προτείνει ὁ Else ὁδηγεῖ ἀναπόφευκτα στό ἐπίμαχο θέμα πρόθεσης (ἢ ἡπιότερα, προσδοκίας)⁹ τοῦ πράττοντος, πού — κατά τή γνώμη μας — μόνον ὡς δευτερεῦον στοιχεῖο μπορεῖ νά ἐξετάσῃ καί δέν μπορεῖ νά ἐπηρεάσει τήν προσπάθεια ἐρμηνείας τοῦ ὅλου χωρίου¹⁰. Μιά τέτοια ἐρμηνεία συνδέεται περισσότερο μέ τό *ἦθος*, ἐνῶ ἡ *περιπέτεια* εἶναι στοιχεῖο τοῦ *μύθου*, πού ὀρίζεται ὡς ἡ τῶν πραγμάτων σύστασις ἢ σύνθεσις καί ὡς πράξεις μίμησης (Ποιητ. 6.1450α 3-10, 15 καί 8.1451α 31-2). Ἔτσι τὰ πραττόμενα ἰσοδυναμοῦν μέ τίς πράξεις, καί ἡ πρᾶξις γιά τόν Ἀριστοτέλη, παρότι προϋποθέτει πράττοντα, εἶναι τό βασικό καί αὐτοδύναμο (δηλ. ἀνεξάρτητο ἀπό τό *ἦθος* [= τήν προαίρεσιν, θλ. Ποιητ. 15.1454α 18-19] τοῦ πράττοντος) στοιχεῖο τῆς τραγικῆς μίμησης. Γιά ἀνάλογες χρήσεις τῆς μετοχῆς *πραττομένων* παραπέμπουμε στήν Ποιητ. 1455α 22-26: *Δεῖ δὲ τοὺς μύθους συνιστάναι καί τῇ λέξει συναπεργάζεσθαι ὅτι μάλιστα πρό ὁμμάτων τιθέμενον· οὕτω γάρ ἂν ἐναργέστα [ὁ] ὁρῶν ὥσπερ παρ' αὐτοῖς γιννόμενος τοῖς πραττομένοις εὐρίσκοι τό πρέπον καί ἥκιστα ἂν λανθάνει [τὸ] τὰ ὑπεναντία*.

2. μεταβολή. Ὁ ὅρος μεταβολή ἐξετάστηκε τίς περισσότερες φορές σέ σχέση μέ τὰ συμπραζόμενά του *εἰς τό ἐναντίον τῶν πραττομένων*, καί ἡ ἐρμηνεία του ἐξαρτήθηκε πάντοτε ἀπό τήν ἐρμηνεία τόσο τοῦ *εἰς τό ἐναντίον* ὅσο καί τῆς γεν. *τῶν πραττομένων*¹¹.

9. Τόσο ἡ γενική *τῶν πραττομένων* ὅσο καί τό θέμα τῆς πρόθεσης ἢ προσδοκίας προβληματίσει ἔντονα τόν Lucas, ὁ ὁποῖος πρότεινε τελικά δύο λύσεις, διαμετρικά ἀντίθετες καί υἱοθέτησε μία μικτή: Εἶτε, γράφει, *τῶν πραττομένων* ἰσοδυναμεῖ μέ *τῶν γιννομένων* (ὅπως ἰσχυρίζεται ὅτι συμβαίνει στό χωρίο τῆς Ποιητ. 1455α 22-26) εἶτε *τῶν πραττομένων* ἰσοδυναμεῖ μέ «the pass. of *πράττω* (ὅπως) in the sense of 'work for an end' = ὡν διενόησαν». Ἡ δεύτερη λύση συμπίπτει μέ ἐκείνην τοῦ Vahlen (*Beiträge zu Aristoteles' Poetik*, Leipzig-Berlin 1914, 34-35) καί, φυσικά, τονίζει τήν πρόθεση τοῦ πράττοντος. Ἡ λύση πού τελικά υἱοθετεῖ ὁ Lucas (καί τήν ὁποία ὑποστηρίζει καί στό ἄρθρο του «Pity, Terror and Peripeteia», *CQ* 12 (1962) 52-60) εἶναι ἡ ἀκόλουθη: «When there is a peripeteia things turn out in a way the opposite of what one, or more, of the characters (not unreasonably) expects. The effect is to reverse the direction of what is going on. This definition has the advantage of applying equally to *πρᾶξις* and to *πάθος*».

10. Βλ. καί D. J. Allan, «Peripeteia quid sit, Caesar occisus ostendit», *Mnemosyne* 29,4 (1976) 348: «I do not think Aristotle would ever use *πράττειν* where *γίνεσθαι* would do instead. Intention does enter into the matter, but only so far as a man's intention is part of the total dramatic situation».

11. Π.χ. ὁ Else σημειώνει (*op.cit.*, 344): «...*τῶν πραττομένων* depends on *μεταβολή*, not on *τό ἐναντίον*: it is a change of or in the events of the play towards the opposite». Ἐνῶ ὁ

Δύο απόψεις, διαμετρικά αντίθετες από αυτές που ἐκτίθενται παρακάτω, ἀξίζει νά σημειωθοῦν γιατί ἐξετάζουν τήν ἔννοια τῆς μεταβολῆς ἀνεξάρτητα ἀπό τά συμφραζόμενά της: ἡ μία εἶναι τοῦ Lucas, ὁ ὁποῖος ἰσχυρίζεται πῶς ἡ μεταβολή δέν μπορεῖ νά διακριθεῖ ἀπό τήν μετάβασιν¹², καί ἡ ἄλλη τοῦ Glanville, ὁ ὁποῖος ὑποστηρίζει πῶς ἡ μεταβολή εἶναι μέρος τῆς μεταβάσεως κι ἀποτελεῖ μιά διαδικασία μᾶλλον ἀλλαγῆς παρά μιά ἀλλαγὴ κατὰ τὴ διάρκεια μιᾶς διαδικασίας¹³.

Ἡ ἔννοια, ὅμως, τῆς μεταβολῆς ἀπαιτεῖ κάποια λεπτομερέστερη ἀνάλυση. Ἀπὸ τὸ κείμενο τῆς Ποιητικῆς ξεχωρίζουμε τοὺς ὅρους πού πρόκειται νά ἐξετασθοῦν ἐδῶ:

- μεταβολή (καί, φυσικά, μεταβάλλειν)
- μεταπίπτειν (Ποιητ. 13.1453a 2)
- μετάβασις (Ποιητ. 18.1455b 28 καί 10.1452a 16)

Ὁ Ὁ Ἀριστοτέλης ὀρίζει ὁ ἴδιος τήν μεταβολή στό *Περὶ φυσικῆς ἀκροάσεως* ἔργο του, ὅπου μᾶς δίνει μερικά ἀπό τὰ χαρακτηριστικά τῆς γενικῆς ἔννοιας τῆς μεταβολῆς:

— ζ. 5.235b 6-7 :... πᾶν τὸ μεταβάλλον ἐκ τινος εἰς τι μεταβάλλει.

— ε. 1.224b 7-8: μᾶλλον γὰρ εἰς ὃ ἢ ἐξ οὗ κινεῖται ὀνομάζεται ἡ μεταβολή.

— δ. 14.222b 30-1 :... πᾶσα μεταβολή... ἐν χρόνῳ.

(καί δ. 31.223a 1κ.ε: τὸ γὰρ θᾶπτον καὶ βραδύτερον κατὰ πᾶσαν ἐστὶ μεταβολήν· ἐν πᾶσι γὰρ οὕτω φαίνεται. Λέγω δὲ θᾶπτον κινεῖσθαι τὸ πρότερον μεταβάλλον εἰς τὸ ὑποκείμενον κατὰ τὸ αὐτὸ διάστημα καὶ ὁμαλὴν κίνησιν κινούμενον...).

Στά χωρία αὐτά εἶναι φανερό πῶς ἡ ἔμφαση δίνεται στό ἀποτελεσμα, σ' αὐτὸ δηλ. πού προκύπτει ἀπὸ τήν μεταβολή, ἐνῶ συνάμα ἀναγνωρίζεται πῶς αὐτὴ καθαυτὴ ἡ μεταβολή, ὅπως τὸ παρόν (τὸ νῦν) εἶναι ἓνα ὅριο ἀνάμεσα στό ἐξ οὗ κινεῖται (τι) καὶ στό εἰς ὃ κινεῖται κι ἐπομένως συνδεδεμένο μέ ἓναν χρόνον (ἂν καί ἡ λ. χρόνος στήν ἔκφραση ἐν χρόνῳ δηλώνει, ὅπως φανερώνουν καὶ τὰ παραδείγματα, τὸ θᾶπτον ἢ βραδύτερον, τήν ταχύτητα μέ τήν ὁποία λαμβάνει χώρα ἡ μεταβολή).

Ἐπομένως διόλου δέν μᾶς ἐνδιαφέρει ἐδῶ, ὅπως ἀντίθετα συμβαίνει μέ τήν μετάβασιν, ἡ διάρκεια, δηλ. αὐτὴ καθαυτὴ ἡ

Glanville (*op.cit.*, 74) γράφει: «I take ἡ εἰς τὸ ἐναντίον τῶν πρᾶττομένων μεταβολή to mean, not μεταβολή τῶν πρᾶττομένων εἰς τὸ ἐναντίον ὧν διανοήθησαν οἱ πράττοντες but μεταβολή τῶν πρᾶττομένων ἐξ ἐναντίου εἰς ἐναντίον».

12. Lucas, *op.cit.*, 128.

13. Glanville, *op.cit.*, 76: «...ἡ μεταβολή is itself a process of change rather than a change in a process, and is not to be identified with a single moment in the action at which it occurs almost instantaneously».

διαδικασία εξέλιξης, τό process. Ἀντίθετα μέ ὅσα ὑποστηρίζει ὁ Glanville, ἡ μεταβολή εἶναι «a change in a process» (process= μετάβασις). Τίποτα, ὅμως, δέν τήν ἐμποδίζει, ὅσο στιγμιαία καί ἂν εἶναι νά χαρακτηρίζεται ἡ ἴδια ἀπό μιά διαδικασία πραγμάτων, διαδικασία ὅμως πού δέν ἔχει τίποτα νά κάνει μέ τή διαδικασία τῆς μεταβάσεως. Τό προϊόν τῆς μεταβολῆς ἐντάσσεται πιά ὡς γεγονός στήν μετάβασιν πού συμπίπτει σέ ἕκταση μέ τήν Ἀριστοτελική λύσιν.

Αὐτά ἐνισχύονται καί ἀπό τό ἀκόλουθο ἐπιχείρημα: Στήν Ποιητ. 13.1453α 2, ὁ Ἀριστοτέλης χρησιμοποιεῖ τό ρῆμα μεταπίπτειν ἀντί τοῦ μεταβάλλειν (ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν μεταπίπτειν). Οἱ Βερνάν καί Βιντάλ-Νακέ, στό βιβλίο τους «Μῦθος καί Τραγωδία στήν Ἀρχαία Ἑλλάδα»¹⁴, παραπέμπουν στό ἀπ. 88 τοῦ Ἡράκλειτου ὅπου χρησιμοποιεῖται τό ῥ. μεταπίπτω μέ ἀνάλογη πρὸς τήν περίπτωσή μας σημασία. Τό ἀπόσπασμα τοῦ Ἡράκλειτου ἔχει ὡς ἐξῆς (ἀπ. 88/78B): ταῦτό τ' ἐνι ζῶν καὶ τεθνηκὸς καὶ τὸ ἐργηγορὸς καὶ τὸ καθεῦδον καὶ νέον καὶ γηραιόν· τάδε γὰρ μεταπεσόντα ἐκεῖνά ἐστι κάκεῖνα (πάλιν) μεταπεσόντα ταῦτα.

Εἶναι ἐνδιαφέρον νά σημειώσουμε ἐδῶ πῶς καί ὁ G.S. Kirk στό βιβλίο του *Heraclitus: The Cosmic Fragments*, ἀναφερόμενος στό παραπάνω ἀπόσπασμα τοῦ Ἡράκλειτου, ἐνισχύει ἔμμεσα τήν ἀποψή μας, ἀποδίδοντας στο ῥ. μεταπίπτειν τήν ἐννοια τῆς ὁλοκληρωμένης μεταβολῆς καί ὄχι τῆς διαδικασίας ὁλοκλήρωσής της¹⁵.

3. καθάπερ εἴρηται. Ὁ D. J. Allan στό ἄρθρο του «Peripeteia quid sit, Caesar occisus ostendit»¹⁶ ἀναφέρεται διεξοδικά σ' ὅλες τίς ἀπόψεις πού ὑποστηρίχτηκαν ἀπό τούς διάφορους μελετητές σχετικά μέ τή

14. Μετ. Στέλλας Γεωργούδη, Κέδρος 1974, σελ. 150 σημ. 18.

15. Kirk, 145-147: «The verb μεταπίπτειν (...) tends to emphasize the accomplished change and not the process; an object is first in one state, then (after a period of which the length is here irrelevant) in a completely different state. In words like μετατρέπειν, μεταστρέφειν the prepositional prefix μετά- produces an idea of «reversal»: whether this is derived from the original sense of μετά, perhaps «in company with» or «between», or from the derived temporal idea of succession, need not be discussed here. In these cases, of course, the verbal roots themselves add to the idea of change from one extreme to the other: πίπτειν, as much as τρέπειν and στρέφειν, implies a sudden and immediate rather than a gradual motion; but in the last two cases a change of direction is more explicit. When Heraclitus used the word τροπαί in fr. 31, to describe the separate stages of transformation of fire, he was evidently not thinking of the process of these changes (rain, evaporation etc.) so much as of the end-results, sea or earth; (...) That μεταπίπτειν is habitually used with this sense of sudden complete reversal is indicated especially by phrases like μεταπεπτῶκε τὰ πράγματα (Lysias 20,14; Thuc. VIII, 68; Plato, *Epistle* 7,325 A), meaning «a revolution had occurred», and, at Plato, *Phaedrus* 241 B, ὅσπράκου μεταπεσόντος, meaning «when the sherd had fallen with the other side up».

16. *Mnemosyne* 29,4 (1976) 337-350.

φράση *καθάπερ εἴρηται*¹⁷. Θά πρέπει μόνο νά σημειώσουμε ἐδῶ καί τήν ἀποψη τῶν Zeller καί Butcher ὅτι τὸ *καθάπερ εἴρηται* εἶναι προσηύκη καί ὅτι πρέπει νά παραλειφθεῖ. Σχετικά μὲ τήν πρόταση τοῦ Else (*καθ' ἅπερ εἴρηται*)¹⁸ ὁ Allan δέν μᾶς παρέχει πειστικά ἐπιχειρήματα κατὰ τῆς ἀποδοχῆς τῆς. Ἐξάλλου, ἂν κατηγορεῖ τόν Else γιά κάποια ἄοριστία¹⁹ δέν καταφέρνει νά τήν ἀποφύγει ὁ ἴδιος ἀφοῦ ἰσχυρίζεται (χωρίς ὅμως νά ἐπιμένει ἰδιαίτερα στήν ἀποψή του) πῶς τὸ *καθάπερ εἴρηται* (πού τὸ τοποθετεῖ μεταξύ κομμάτων) ἀναφέρεται σέ κάποιες διακρίσεις ἐκτός τοῦ κειμένου τῆς *Ποιητικῆς* πού ἴσως ἐνσωματώθηκαν, ἴσως ὄχι, στό σύγγραμμα ἀπό τούς πρῶτους ἐκδότες του, ἀλλά πού σίγουρα δέν διασώθηκαν, ὅπως δέν διασώθηκε καί τὸ θ' βιβλίο τῆς *Ποιητικῆς*.

Δέν θά ἦταν σωστό νά μιλάμε γιά λάθος ἰσχυρισμό στήν περίπτωσι τοῦ Allan, γιατί στήν οὐσία δέν πρόκειται γιά ἰσχυρισμό ἀλλά γιά ἀπλή (καί ἀνεξέλεγκτη) εἰκασία. Τὸ λάθος του εἶναι ὅτι θεωρεῖ τὸ ὅλο θέμα ἐρμηνείας τοῦ *καθάπερ εἴρηται* «a minor matter».

Τὴν ὀργανικὴ ὅμως θέσι τοῦ *καθάπερ εἴρηται* στὸν ὀρισμὸ φανερώνει ἡ σύνδεσί του μὲ τὸ κεφ. 9.1452a 4. Μόνο μέσα ἀπὸ τὴν σύνδεσι αὐτὴ ὁ ὀρισμὸς τῆς *περιπέτειας* γίνεται σαφές²⁰.

Σύμφωνα μὲ τα παραπάνω, *καθάπερ εἴρηται* = *ταῦτα δὲ γίνεται καὶ μάλιστα καὶ μᾶλλον ὅταν γένηται παρὰ τὴν δόξαν δι' ἄλληλα*.

Ἡ ἔκφρασι *παρὰ τὴν δόξαν δι' ἄλληλα* θά μᾶς ἀπασχολήσει παρακάτω. Μένει νά σημειώσουμε πῶς ὁ Else θεωρεῖ ὅτι ἡ *μεταβολή* γίνεται *παρὰ τὴν δόξαν* τῶν προσώπων τοῦ δράματος, ἀλλὰ καταλήγει νά παραδεχτεῖ πῶς — σέ τελευταία ἀνάλυσι — πολλές φορὲς οἱ θεατές, παρότι ἔχουν τὴ γνώσι πού στεροῦνται τὰ

17. Σημειώνουμε ἀναλυτικότερα τίς ἀπόψεις τῶν Συκουτρῆ καί Rostagni. Συκουτρῆς: «Τὸ *καθάπερ εἴρηται* ἀναφέρεται εἰς τὸ 7,7 καὶ καθορίζει ὅτι πρόκειται περὶ μεταβολῆς ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν καὶ τάναπαλιν, ὅχι περὶ οἰασθῆποτε μεταβολῆς. Ἐπει συμπληρώνεται ὁ ὀρισμός». [7.1451a 10-15: ὡς δὲ ἀπλῶς διορίσαντος εἰπεῖν ἐν ὅσῳ μεγέθει κατὰ τὸ εἶδος ἢ τὸ ἀναγκαῖον ἐφεξῆς γιγνομένων συμβαίνει εἰς εὐτυχίαν ἐκ δυστυχίας ἢ ἐξ εὐτυχίας εἰς δυστυχίαν μεταβάλλειν, ἱκανὸς ὁρος ἐστὶν τοῦ μεγέθους]. Καὶ ὁ A. Rostagni, *Aristotelis Poetica*, Turin 1945, p. 41 n.23: «*καθάπερ εἴρηται*. Si riferisce a IX, 52a 4, perchè *εἰς τὸ ἐναντίον* (cioè il cambiamento della situazione, τῶν *πραττομένων*, «in senso contrario al previsto» ο «*al prefisso*») corrisponde appunto al *παρὰ τὴν δόξαν δι' ἄλληλα*».

18. Else, *op.cit.*, 344: «So far there is nothing in the definition which was not already in the *δρος τοῦ μεγέθους* in ch. 7. The further specification which turns the generic change into the specific variety called *peripety* lies in the phrase *καθ' ἅπερ εἴρηται* and this refers not to 7.51a 14, as Vahlen thought, nor to 10.52a 19 as Bonitz suggested, but to 9.52a 4, *ὅταν γένηται παρὰ τὴν δόξαν δι' ἄλληλα*».

19. Allan, *op.cit.*, 340.

20. Lucas, *Aristotle Poetics*, 126.

πρόσωπα του δράματος, ταυτίζονται συχνά με αυτά και δοκιμάζουν τα ίδια συναισθήματα²¹.

4. α. ὥσπερ ἐν τῷ Οἰδίποδι, ἐλθὼν ὡς εὐφρανῶν τὸν Οἰδίπουν, καὶ ἀπαλλάσων (-ξων) τοῦ πρὸς τὴν μητέρα φόβου δηλώσας ὃς ἦν, τούναντίον ἐποίησεν.

Ὁ Συκουτρῆς σωστά δέν ἐξαρτᾷ τὸ ἀπαλλάξων (τοῦ κειμένου του) ἀπὸ τῆς ἐλθὼν. Δέν προχωρεῖ ὅμως καὶ σέ κάποια νέα ἐρμηνεῖα τοῦ ἀπαλλάξων οὔτε υἱοθετεῖ τὴν γραφὴ ἀπαλλάττων πού σημειώνει στὸ κριτικὸ ὑπόμνημα. Ἡ γραφὴ αὐτὴ ὑπάρχει στὸ χειρόγραφο τοῦ 14ου αἰ. (ms. B τῆς Φλωρεντίας Riccardianus) — ἐνῶ στὸν Parisinus 1741 τοῦ 10ου ἢ 11ου αἰ. (ms. A^o) ὑπάρχει ἀπαλλάξων — καὶ σημειώνεται, χωρὶς νὰ υἱοθετεῖται, καὶ στίς ἐκδόσεις τῶν Margoliouth, Rostagni, Kassel.

Ἡ ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος ἀπὸ τὸν Lucas εἶναι ἀνεπιτυχής²². Δέν πρέπει νὰ σπεύδουμε νὰ ἀναγνωρίζουμε «κατ' ἀναλογίαν» λάθη ἢ ἀνακρίβειες τοῦ Ἀριστοτέλη γιὰ νὰ ἐξηγοῦμε προβληματικὲς ἐκφράσεις. Εἶναι προτιμότερο νὰ ἀναζητοῦμε πιθανές λύσεις. Μία τέτοια λύση ἐκθέτει μεθοδικά ὁ D.J. Allan στὸ ἄρθρο πού ἀναφέραμε πρὶν. Ὁ Allan ὑποστηρίζει πὺς υἱοθετώντας τὴν γραφὴ ἀπαλλάσων, τὸ κόμμα μετὰ τὸ Οἰδίπουν καὶ τὴν ἄρση τοῦ κόμματος μετὰ τὸ φόβου, φτάνουμε οὐσιαστικά σέ μία σύνταξη κατὰ τὴν ὁποία οἱ μετοχές ἐλθὼν καὶ δηλώσας παίζουν τὸ ρόλο ἀφηρημένων οὐσιαστικῶν (ἐλθὼν= ἄφιξη, καὶ δηλώσας= δῆλωση, ἀποκάλυψη). Σύνταξη δηλ. ἀνάλογη μὲ τὸ λατινικὸ *Caesar occisus* στὴ φράση *Caesar occisus et Brutus aggreddiens metum senatui infert*, ἢ μὲ τὸ *ab urbe condita*.

Συνέπειες τῆς ἀνάγνωσης αὐτῆς εἶναι πῶς:

- α) θρῑσκόμαστε πρὶν κοντὰ στὸ κείμενο τοῦ OT τοῦ Σοφοκλῆ
 β) τὸ κέντρο θάρους τῆς ὅλης ἐρμηνείας μεταφέρεται ἀπὸ τὴν πρόθεση ἢ τὴν προσδοκία ἐνός προσώπου τοῦ δράματος (ἢ τῶν θεατῶν), στὴν ὅλη δράση τοῦ ἔργου καὶ εἰδικότερα στὴν τῶν

21. Lucas, *Aristotle Poetics*, 133-4 καὶ τοῦ ἴδιου «Pity, Terror and Peripeteia», *CQ* 12 (1962) 52-60, ὅπου παρατηροῦμε τὴν ἴδια ρευστότητα στὴν ἐπιχειρηματολογία πού ἐμφανίζει τίς ἀπόψεις του νὰ μετακινούνται ἀπὸ τὸ ἓνα ἄκρο στὸ ἄλλο, δημιουργώντας ὀχι μικρὴ σύγχυση.

22. Τὸ σχόλιο τοῦ Lucas, *Aristotle Poetics*, 129-30, εἶναι ἓνα παράδειγμα παλινδρομικῆς ἐπιχειρηματολογίας. Ὁ ἴδιος θεωρεῖ προβληματικὴ τὴν ἐκφραση ἐλθὼν ὡς εὐφρανῶν καὶ ἀπαλλάξων... ἀλλὰ δέν τολμᾷ νὰ προχωρήσει σέ ἄλλες θέσεις: «It would be possible to put a comma after Οἰδίπουν and so to separate καὶ ἀπαλλάξων from ἐλθὼν thus making ἀπαλλάξων refer to the situation in which the Messenger found himself at Thebes, but the sentence would be very obscure; and seeing that in R.1415a 19 A. quotes OT 774 as coming from the prologue, there is little reason to try to save his accuracy by straining the text».

πραγμάτων σύστασιν πού κατά τόν Ἀριστοτέλη εἶναι τό μέγιστον τῶν μερῶν τῆς τραγωδίας.

β. καί ἐν τῷ *Λυγκεῖ*, ὁ μὲν ἀγόμενος ὡς ἀποθανούμενος, ὁ δὲ Δαναός ἀκολουθῶν ὡς ἀποκτενῶν, τὸν μὲν συνέβη ἐκ τῶν πεπραγμένων ἀποθανεῖν, τὸν δὲ σωθῆναι.

Ἡ ὑπόθεση τοῦ ἔργου *Λυγκεύς* τοῦ Θεοδόκτου βασίζεται στό μῦθο τῶν Δαναίδων. Ὁ Λυγκεύς ἦταν ὁ σύζυγος τῆς Ὑπερμήστρας, τῆς μόνης ἀπό τίς 50 κόρες τοῦ Δαναοῦ πού παράκουσε τόν πατέρα της καί δέν σκότωσε τόν ἄντρα της, ἀλλά τόν ἔκρυψε καί ἀπόκτησε μ' αὐτόν ἕνα γιό, τόν Ἄθαντα. Ὅταν ὁ Δαναός ἀνακαλύπτει πῶς ὁ Λυγκεύς εἶναι ζωντανός ἐπιδιώκει νά τόν σκοτώσει ἀλλά στό τέλος σκοτώνεται ὁ ἴδιος, καί ὁ Λυγκεύς σώζεται.

Τό κείμενο ἐδῶ δέν δημιουργεῖ προβλήματα. Παρόλα αὐτά βρίσκουμε στόν Συκουτρή δύο ἀντιφατικές ἐκτιμήσεις:

1) Συκ. σελ. 93 κειμ. σημ. 5: «... ἐνῶ ὁ Λυγκεύς ἤγετο πλέον εἰς βέβαιον θάνατον καί ἠκολούθει ὁ Δαναός διά νά τόν φονεύσει, ἐπῆλθε τό ἀντίθετον ἀποτέλεσμα — καί τοῦτο ὡς ἀποτέλεσμα τῶν ἐνεργειῶν (*ἐκ τῶν πεπραγμένων*), ὅχι ἔνεκα τῶν μεσολαβησάντων γεγονότων) τοῦ Δαναοῦ, διά τόν ὁποῖον ἴσχυσε τό *λάκκον ὠρυξε* κ.λπ.».

2) Συκ. σελ. 94 κειμ. σημ. 6: «Ἡ μεταβολή τῆς συντάξεως, μέ τήν ὀνομαστικήν ἀπόλυτον, ἀντικατοπτρίζει τήν ἀπροσδόκητον καί ἀνεξάρτητον τῆς ἰδικῆς των προσπαθείας παρέμβασιν τῆς μοίρας (*συνέβη*)».

Ἡ ἔκφραση *ἐκ τῶν πεπραγμένων* πιστεύουμε πῶς δέν δηλώνει ἐδῶ ἀπλῶς τά ὅσα συνέβησαν ἀλλά καί τόν τρόπο κατά τόν ὁποῖον συνέβησαν. Σέ ποιά ἀκριβῶς σημεῖο τῆς δράσης ἐντοπίζεται ἡ *περιπέτεια* καί ποιά στοιχεῖα τήν ἀποτελοῦν δέν γνωρίζουμε. Τό παράδειγμα ἀναφέρεται σέ ἀντίθεση μέ τό προηγούμενο, γιά νά δηλώσει μιά *μεταβολή ἐκ δυστυχίας εἰς εὐτυχίαν*.

Ἡ ἀνάλυση τοῦ ἀριστοτελικοῦ ὀρισμοῦ τῆς *περιπετείας* πού ἐπιχειρήθηκε πιό πάνω μᾶς ὡδήγεῖ σέ ὁρισμένα συμπεράσματα πού εἶναι σκόπιμο νά τὰ ἀνακεφαλαιώσουμε:

— *Περιπέτεια* εἶναι ἡ ἀναστροφή μιᾶς συγκεκριμένης φάσης τῆς δράσης τοῦ ἔργου στό ἀντίθετό της (*μεταβολή*) [11. 1452a 22-29].

— Ἡ ἀναστροφή αὕτη ἐντάσσεται στή συνολική δράση· ἡ πορεία τῆς δράσης αὐτῆς ἐκτυλίσσεται σταθερά· αὕτη εἶναι ἡ *μετάθασις*. *Μεταβολή* καί *μετάθασις* δέν εἶναι τό ἴδιο πρᾶγμα, ἀφοῦ μάλιστα ἡ *μεταβολή* συμβαίνει μέσα στή διάρκεια τῆς *μεταβάσεως* χωρίς νά τήν ἐπηρεάζει (δηλ. νά τήν διακόπτει ἢ νά τήν ἀναστέλει) [10.1452a 12-21 καί 18.1455b 28-29].

— Στό ἐρώτημα ποῖο εἶναι τό ἀποτέλεσμα, δηλ. τί δημιουργεῖ

μέσα στη δράση του έργου ή περιπέτεια, ή απάντηση σύμφωνα με τον Ἀριστοτέλη εἶναι: τὸ θαυμαστόν [9.1451b 33 — 9.1452a 11].

— Ἡ απάντηση αὐτὴ μπορεῖ νά χωριστεῖ σέ δύο σκέλη:

α) τί δημιουργεῖ τὸ θαυμαστόν σύμφωνα μέ ὅσα ἀναφέρει ὁ Ἀριστοτέλης στό οἰκεῖο χωρίο (Ποιητ. 9.1452a 1-6: ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον τελείας ἐστὶ πράξεως ἡ μίμησις ἀλλὰ καὶ φοθερῶν καὶ ἐλεεινῶν, ταῦτα δὲ γίνεται καὶ μάλιστα καὶ μᾶλλον ὅταν γένηται παρὰ τὴν δόξαν δι' ἄλληλα· τὸ γὰρ θαυμαστόν οὕτως ἔξει μᾶλλον ἢ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου καὶ τῆς τύχης)

β) ποιές ἰδιαιτερές συνθήκες προσδιορίζουν τὸ θαυμαστόν, σύμφωνα πάλι μέ τὸ οἰκεῖο χωρίο τοῦ Ἀριστοτέλη καὶ τὸ παράδειγμα πού φέρνει ἐκεῖ²³, καὶ σύμφωνα μέ τὸν ὅρισμό τῆς περιπετείας.

Στό (α) σκέλος, τὸ θαυμαστόν δημιουργεῖται ὅταν οὐ μόνον τελείας ἐστὶ πράξεως ἡ μίμησις ἀλλά... — ὅταν γένηται παρὰ τὴν δόξαν δι' ἄλληλα. Ἡ φράση παρὰ τὴν δόξαν συνήθως ἐξετάζεται ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ κατὰ τὴ γνώμη μας ἀναγκαῖο συμπλήρωμά της δι' ἄλληλα. Καὶ ἐξεταζόμενη ἔτσι ὁδηγεῖ μοιραῖα στό ἐρώτημα πού δίχασε ὅλους τοὺς μελετητές τῆς Ποιητικῆς: παρὰ τὴν δόξαν τίνος; Τοῦ ἥρωα; τῶν λοιπῶν προσώπων τοῦ δράματος; Πιστεύουμε πὼς ἡ φράση παρὰ τὴν δόξαν δι' ἄλληλα δέν ἐπισύρει τὴν προσοχή στό πρόσωπο πού προσδοκᾷ ἢ δέν προσδοκᾷ κάτι, ἀλλὰ στόν ἀπροσδόκητο τρόπο μέ τὸν ὁποῖο συνδέονται μεταξὺ τους μέ σχέση αἰτίου — ἀποτελέσματος (δι' ἄλληλα, ὄχι μετ' ἄλληλα) δύο γεγονότα [9.1451b 33 — 9.1452a 11 καὶ 10.1452a 12-21].

Καὶ ἐρχόμαστε τώρα στό (β) σκέλος τῆς απάντησης. Ὁ ἀπροσδόκητος τρόπος μέ τὸν ὁποῖο δύο γεγονότα στήν πορεία τῆς δράσης συνδέονται μεταξύ τους μέ σχέση αἰτίου - ἀποτελέσματος προσδιορίζεται εἰδικότερα ἀπὸ τίς ἐξῆς συνθήκες:

1) δέν πρέπει νά ἀποδίδεται στό αὐτόματον ἢ στήν τύχην (γιατί τότε χάνεται ἡ σχέση αἰτίου - ἀποτελέσματος (9.1451b 33 — 9.1452a 11).

2) πρέπει νά συμβαίνει κατὰ τὸ εἰκὸς ἢ ἀναγκαῖον [10.1452a 12-21] (δηλ. ἡ περιπέτεια δέν πρέπει νά καταργεῖ τὴ δομὴ τῆς συνολικῆς δράσης, ἀλλὰ νά δρᾷ μέσα σ' αὐτὴν ὡς δυναμικὸ ζεύγος ἀντιθέσεων).

— Θὰ μπορούσε ἡ περιπέτεια, μέ βάση τὸ κείμενο τῆς Ποιητικῆς, νά ἔχει καὶ ἄλλο ἀποτέλεσμα ἐκτός ἀπὸ τὸ θαυμαστόν; Εἶναι ἀλήθεια πὼς στό κείμενο τῆς Ποιητικῆς 11.1452a 38 — 1452b διαβάζουμε πὼς ἡ γὰρ τοιαύτη ἀναγνώρισις, (δηλ. ἡ μάλιστα τοῦ

23. Ποιητ. 9.1452a 6-11: ἐπεὶ καὶ τῶν ἀπὸ τύχης ταῦτα θαυμασιώτατα δοκεῖ ὅσα ὡςπερ ἐπίτηδες φαίνεται γεγονέναι, οἷος ὡς ὁ ἀνδριάς ὁ τοῦ Μίτυος ἐν Ἀργεὶ ἀπέκτεινεν τὸν αἰτίον τοῦ θανάτου τῷ Μίτυι, θεωροῦντι ἐμπεισῶν.

μύθου και ἡ μάλιστα τῆς πράξεως) και περιπέτεια ἢ ἔλεον ἔξει ἢ φόβον, οἷων πράξεων ἡ τραγωδία μίμησις ὑπόκειται. ἔτι δὲ και τὸ ἀτυχεῖν και τὸ εὐτυχεῖν ἐπὶ τῶν τοιοῦτων συμβῆσεται.

Ἄν θεωρήσουμε σωστή τὴ γραφὴ αὐτὴ (ἡ ὁποία ἔχει ἤδη ἀμφισβητηθεῖ ἀπὸ τὸν Susemihl — πού παραλείπει τὴ φράση και περιπέτεια ἀπὸ τὸ κείμενο — και τὸν Vahlen — πού προσθέτει και <μάλιστα' ἐν και> περιπέτεια ἢ-) τότε ἡ περιπέτεια θὰ ὀδηγοῦσε κι ἐκείνη, ὅπως ἡ ἀναγνώρισις στὸν ἔλεον ἢ τὸν φόβον. Ὅμως, ἀφ' ἐνός ἡ φράση και περιπέτεια εἶναι προσθήκη (μιὰ προσεκτικὴ ἀνάγνωση τοῦ οἰκείου χωρίου τῆς Ποιητ. 11.1452a 29 — 1452b 7, σέ ἀντιπαράβολή πρὸς τὸ προηγούμενο χωρίο, πού ἀναφέρεται στὴν περιπέτεια, ἀποδεικνύει πῶς ὅταν πραγματεύεται τὴν ἀναγνώρισιν ὁ Ἀριστοτέλης δὲν ἀναφέρεται διόλου στὴν περιπέτεια, και vice versa, μέ μοναδικὴ ἐξαίρεση τὴ φράση καλλίστη δὲ ἀναγνώρισις, ὅταν ἅμα περιπετεία γένηται, οἷον ἔχει ἡ ἐν τῷ Οἰδίποδι [Ποιητ. 1452a 32-33]. Ἐξάλλου ἡ προσεκτικὴ ἐξέταση τῆς συντακτικῆς δομῆς τοῦ χωρίου αὐτοῦ ἀποδεικνύει ὅτι ἡ φράση και περιπέτεια εἶναι προσθήκη), ἀφ' ἐτέρου ἡ ἔννοια τῆς ἀριστοτελικῆς περιπετείας, ὅπως ἔχει ἐκτεθεῖ στίς προηγούμενες σελίδες, δὲν μπορεῖ νὰ ἔχει ὡς συνέπεια ἔλεον ἢ φόβον: Στούς ὀνομαζόμενους πεπλεγμένους μύθους, τόσο ὁ ἔλεος ὅσο και ὁ φόβος, ἔτσι ὅπως ὀρίζονται ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Ἀριστοτέλη στὴ Ρητορικὴ του (5.1382a 20 — 1382b 10 και 8.1385b 11 — 1386b 7), εἶναι ἀποτέλεσμα μιᾶς ἄλλου εἴδους μεταβολῆς, τῆς ἀναγνωρίσεως, ὑποκείμενο τῆς ὁποίας δὲν εἶναι μιὰ συγκεκριμένη φάση τῆς δράσης τοῦ ἔργου (τὰ πραττόμενα) ἀλλὰ τὰ πρόσωπα τὰ πρὸς εὐτυχίαν ἢ δυστυχίαν ὠρισμένα και τὰ ὁποία περνοῦν ἐξ ἀγνοίας εἰς γνῶσιν (...) ἢ εἰς φιλίαν ἢ εἰς ἐχθραν σύμφωνα μέ τίς ἐπιταγές τοῦ μύθου.

— Σύμφωνα μέ τὰ παραπάνω, παραμένει ὡς μοναδικό ἀποτέλεσμα τῆς περιπετείας τὸ θαυμαστόν.

Ἐπίμετρο

Εἶναι φυσικό κάθε προσέγγιση στὴν ἀριστοτελικὴ ἔννοια τῆς περιπετείας νὰ λάβει ὑπόψη τῆς σημασίας πού ἀπέδιδε ὁ Ἀριστοτέλης στοῦ μῦθο. Ἐνα πλέγμα ὁρισμῶν, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸν ἀριστοτελικὸ ὁρισμό τῆς τραγωδίας και προχωρώντας στίς ἐπεξηγήσεις του (Ποιητ. 6.1450a 3-10 ἡ μίμησις τῆς πράξεως εἶναι ὁ μῦθος πού μέ τὴ σειρά του ὀρίζεται ὡς σύνθεσις τῶν πραγμάτων ἢ ἡ τῶν πραγμάτων σύστασις Ποιητ. 6.1450a 15), ἔρχεται νὰ συνδεθεῖ ἄμεσα μέ τὸ θέμα μας, ἀφοῦ τόσο ἡ περιπέτεια ὅσο και ἡ ἀναγνώρισις (ὅπως, βέβαια, και τὸ πάθος, βλ. Ποιητ. 11.1452b 9-14) — πού θεωροῦνται τὰ μέγιστα οἷς ψυχαγωγεῖ ἡ τραγωδία — κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη τοῦ μύθου μέρη ἐστίν (Ποιητ. 6.1450a 33-35). Εἶναι φανερό λοιπόν, πῶς τὸ πλαίσιο πού δημιουργοῦν

οί όρισμοί αὐτοί δέν εἶναι μόνον ἓνα πλαίσιο πού καθορίζει τήν ἔννοια τῆς *περιπέτειας*, ἀλλά καί ἐκεῖνο πού τήν ἀξιολογεῖ.

Στή μελέτη αὐτή ἐπιχείρησα νά συνδέσω τήν εἰδικότερη ἔννοια τῆς *περιπέτειας* μέ τίς γενικότερες ἰδέες πού ἐκφράζονται στήν *Ποιητική*. Μένει νά ἐξεταστοῦν οἱ σχέσεις τῆς μέ τήν *ἀναγνώρισιν*, καθώς καί ὁ καθοριστικός ρόλος τῆς στή διάκριση *τῶν εἰδῶν τῆς τραγωδίας* πού ἐπιχειρεῖ ὁ Ἀριστοτέλης. Μέ τόν τρόπο αὐτό ἡ ἀνάγνωση τοῦ ὁρισμοῦ τῆς *περιπέτειας* εἶναι ἓνα ἀκόμα τέλος πού γεννᾷ μιάν ἀρχή.

SUMMARY

Mary Kassos, *Aristotle's περιπέτεια: An approach to Poetics 11.1452a 22-29*

The definition of *περιπέτεια* in Aristotle's *Poetics* 11.1452a 22-29 is re-examined in view of its relation to *μῦθος* and towards an understanding of its effect.

Περιπέτεια is the reversal (*μεταβολή*) of a specific part of the action to its opposite. This happens during the process of *μετάθασις* which is not interrupted or cancelled. This reversal results in τὸ *θαυμαστόν*, which appears whenever two facts are unexpectedly related to each other as «cause» - «effect» (*παρὰ τὴν δόξαν δι' ἄλληλα, Poet. 9.1451b 33 - 9.1452a 11*). The characters' intention, thus, is not relevant to the definition of *περιπέτεια*.